

מראי מקומות- בבא בתרא קל"ט

כלום הוא, דהא לא זכה הבן בנכסים אלא לאחר הנשואין, וכיון שלא היו הנשואין אלא לאחר מיתת האב, ישאו גם הקטנים מן האמצע.

(ד) **אלא מה שנתן להם אביהם נתן- פי' הריטב"א** דהחידוש הוא דאע"פ שבשעה שנתן להם האב הי' אומר שדעתו לתת ביוצ"ב לאחרים, אין אומרים שע"מ כן נתן להם, והיינו רבותא דקמ"ל.

(ה) **הניח בנות גדולות וקטנות, וכו'- כ' התפארת ישראל** (יכין ס"ח), דיש חידוש בבנים וגם בבנות. החידוש בבנים הוא, דאע"ג דקשוטי הגדולים אינו כ"כ הרבה כקישוטי בנות גדולות, אפ"ה אין מתפרנסים על הקטנים. וקמ"ל בנות לענין מזונות, דאע"ג דבנות נזונות מתנאי כתובה, היינו דוקא על הבנים, ולא על אחיות גדולות.

(ו) **האי גדול אחי דלבש ואיכסי מביתא, מאי דעבד עבד- כ' הרשב"ם** דזהו רק בדיעבד, אבל לכתחלה אין לבבז בממון אחי כ"כ. וע' **ברא"ש** (נ"ה) שהביא מר' **שמשון** דחולק ע"ז, וס"ל דאפי' לכתחלה מותר (ע"ש) ראייתו מגיטין נב:), ומה דנקט הכא לשון בדיעבד, לאשמעינן דשאר אחי אפי' בדיעבד צריכים לשלם.

(ז) **שרכא, פשיטא- העיר התורה חיים** דהא לכאור' הגמ' הי' יכול להק' גם אהא דקתני דאין הקטנים ניזונים על הגדולים, דלכאור' הי' כשרכא, ופשוט שאינם ניזונים. ותי' דאיכא למימר דקמ"ל דלא אמרי' דניחא להו שלא יסבלו רעב, אבל הך מלתא דלא נינוול, לא הוה מסתבר לי', ולכן הק' פשיטא.

(ח) **מאי לאו נשאו גדולות לבעל, ישאו קטנות מבעל- הק' השטמ"ק** בשם **תוס' הרא"ש**, מהו הדמיון מזה ללוותה ואכלה, הרי שלא ברשות נטלה חלק אחותה, והוי כאילו גולה חלקה ונתנה לבעל, וא"כ ודאי ישאו קטנות מבעל. ותי' דמשמע לי' לפרושי נשאו

(א) **והא תניא, שמין את המחוברין ללוקח- פי' הרשב"ם** בשם **התוספתא** דמיירי דהאב מכר נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה, והבן מוכרו לאחר, כשמת האב זכה הלוקח במה שמכר לו בגופה של קרקע, ואם יש בנכסים פירות מחוברין, לא זכה הלוקח אלא בגופה של קרקע, אבל הפירות של יורשין הן, ולכן שמין אותן ללוקח, ונותן דמיהן ליורשין. וכ' **הנמוקי יוסף** (סד: בדפיו) דאם אין הלוקח רוצה ללוקחם, אז יתקיימו שם עד שיהו ראויים ליתלש, וכל מה שישביחו מכאן ואילך הוי ללוקח.

(ב) **אין הגדולים מתפרנסין ע"י הקטנים, וכו', אלא חולקין בשוה- כ' הרשב"א** דכל זה דוקא כשמיחו, אבל בסתם, נזונין ומתפרנסין אלו עם אלו, דסתמן שותפין נינהו ומוחלין זה לזה. וכ"כ **הריטב"א**, והוסיף דבזה יפה הוא לקטנים, כדי שלא יצא מזה סכסוך ומחלוקת ביניהם. אולם הק' הריטב"א ע"ז, הא הגמ' הק' ממתני' אהא דרבא דאמר מאי דעבד עבד לענין גדול האחין שלבש מהירושה, ומאי הק', הרי המשנה מיירי כשמיחו. ותי' דהא קי"ל כרבא, ורבא מיירי אפי' כשמיחו, דאי לו מיחו, אז ודאי לביש ומכסי מן השיתוף כי היכי דלא ליתזיל, וא"כ שפיר הק' הגמ'. וכ"כ **תוס' בב"ק** (יא: ד"ה בגדול), דאם מוחין האחים הרשות בידם, אבל כל זמן שלא מיחו, אמרי' דמסתמא ניחא להו, כי היכי דלשתמעי מילי'.

(ג) **נשאו הגדולים, ישאו הקטנים- פי' הרשב"ם**, נשאו הגדולים נשים, ועשו צרכי חופה מתפוסת הבית קודם חלוקה, ישאו גם הקטנים כמו כן קודם חלוקה. והק' **הב"ח** (חו"מ רפ"ו, ד'), מאי קמ"ל, פשיטא דמה שנשאו הגדולים לאחר מיתת אביהן מתפוסת הבית קודם חלוקה, דינשאו גם הקטנים כמו כן קודם חלוקה. ותי' דאתא לאשמעינן דאע"ג דהאב אמר בחייו שיתן לבנו כך וכך, כההיא דר' גידל דשטרא פסיקתא, כמה את נותן לבנך וכו', דאמרי' דהן הן הדברים הנקנים באמירה, אפ"ה לגבי האחין לאו

משעה שנשאת, א"כ גם לאחר מיתה לא פקע מכלל מקח, ותהדר ביוכל. והק' הקצות (קל"ב, א'), הא מחיים לא הוי אלא קנין על הפירות, וכשמתה נעשה יורש על הגוף, וא"כ שפיר אמרי' דאינו חוזר ביוכל, אפי' אם אמרי' דמחיים הי' לוקח, דהא נעשה יורש על הגוף לאחר מיתה. ותי' דע"כ הירושה כבר התחילה מחיים, דאם לא הוי אלא פירות מחיים, א"כ הגוף אינו אלא ראוי, ואין הבעל יורש בראוי, אע"כ דהתחיל הירושה מחיים, ושפיר אמרי' דהוי ירושה מחיים ולא מקח. וע"ע בקובץ שעורים (תע"ג) מש"כ בזה, וגם במלואי חושן על הקצות שם.

(ב) באושא התקינו, האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה, הבעל מוציא מיד הלקוחות- כ' הר"ן בכתובות (יח. בדפיו) בשם הרשב"א דמוציא לאו דוקא, שהרי מעולם לא הי' הקרקע ביד הלקוחים, אלא מוציא מיד זכותן, דהי' זכותם תלוי ועומד, אם מתה היא תחלה, יהי' מקחם בטל, ואם מת הוא תחלה, יהי' מקחם קיים, וכ"כ הרא"ש בכתובות (ד', י"ז), דהקרקע נשאר ביד הבעל עד שמתה. אולם הרמב"ם (אישות כ"ב, ז'), כ' "הבעל מוציא הפירות מיד הלקוחות כל ימי חייה, אבל לא גוף הקרקע, שאין לו כלום בגוף נכסי מלוג עד שתמות" (וציין ההגהות מיימוניות שם לדברי הטור דכ' דהמקח בטל לאלתר [וכדברי אביו הרא"ש]).

(ג) הבעל מוציא מיד הלקוחות- פי' הרשב"ם, דזהו ראי' דהוי לוקח, דאם הי' יורש, א"כ אמאי תקנו שיהי' לבעלה, הרי אין האשה מורשת אלא מה שיש לה, וכבר מכרה לאחרים, אע"כ לוקח היא. והק' בשטמ"ק בשם הר"י מיגש, דלמא הוי יורש, ומ"מ מוציא מיד הלקוחות, ומשום דהוי יורש משעת נישואין. ותי' השטמ"ק בשם התוס' הרא"ש (וכע"ז כ' הר"י מיגש), דהי' פשוט שאין הבעל יורש בחייה, שהרי אין חי יורש חי, אלא דאם הוי כלוקח אחר מיתתה, א"כ י"ל דהלקיחה התחיל משעת נישואין, שהרי שייך מקח מחיים. משא"כ אם ירושה היא, אז אין שייך עד לאחר מיתתה, ולכן קדמה מכירתה.

גדולות ברשות הקטנות כדרך הלואה. והוסיף דבאמת הו"מ לתרץ שלא ברשות הקטנות מיירי, אלא דעדיפא מינה משני. וע' בדבר יעקב שהביא מה שהק' בשיעורי ר' שמואל (ולא מצאתי) על דברי התוס' הרא"ש, דאיך יכולות הקטנות למחול ולתת רשות, הרי קטנות לאו בני מחילה נינהו. ותי' דהוי תקנ"ח דאם הגדולות קיבלו רשות, יכולות לקחת מתפוסת הבית לצורך נישואיהן.

(ט) דלמא שאני פרנסה דאית לה קלא- פי' הרשב"ם, דשאני פרנסת נישואין, דאית לי' קלא, וכמלוה בשטר דמיא, הלכך, יכולה לטרוף אף מלקוחות. והק' הקובץ שעורים (תע"ב), הא אין שום חובת פרנסה אלא בבנים ובנות, אבל בבנות ובעלות ליכא חיוב פרנסה, ואינו אלא חוב הלואה, אלא שאם יקבלו חובן יוציאו לפרנסתן, ומאי נפק"מ לאיזה דבר יוציאו מעותיהן, הא סכ"ס הוי חוב של הלואה ולא של פרנסה, והניח בקו'. וע' באבני מלואים (צ"א, ז', ד"ה מיהו) שג"כ הק' כן, וע"ש מה שצייד לומר בזה, ולבסוף (ד"ה ודחינן) תי' דהשתא חוזר הגמ' לומר דאולי מיירי דבאמת הי' כן, ולכן מה שנתן הבן פרנסה לגדולות, זה הי' חיובו, ועכשיו נעשו אותן גדולות כלקוחות, וכשנשאו, הו"ל בעליהן לוקחין, וכיון דיש כאן דין פרנסה (דהא יש כאן בן), ופרנסה אית לה קלא, י"ל דשפיר גובין ממשעבדי.

(י) אלו שאין חוזרין ביוכל, הבכורה- כ' הרשב"ם, דהיינו חלק בכורת הבכור, דמתנה קרי' רחמנא. והרמב"ן הביא מהרשב"ם (ואינו לפנינו), דבחלק פשיטות אינו כן, משום דיוורשין לקוחות הן, ומחזירין זה לזה ביוכל. אולם כ' הרמב"ן דאי"ז סברא, דהא ר' יוחנן משום דאין ברירה קאמר, וא"כ אף בחלק הבכורה צריך להיות כן. ולכן כ' הרמב"ן דבאמת בבכורות שם מבואר דמה דאמרי' דאין חלק הבכורה חוזרת ביוכל, היינו דאינו מפסיד חלק בכורה שלו, אלא דבטלה מחלוקת, וחולקים עוד פעם, וגם עכשיו נוטל חלק בכורה.

(יא) והיורש את אשתו- פי' הרשב"ם, דקסבר ירושת הבעל מן התורה. ואם לוקח הוי

הבנים לכאן, הא העיקר הוא כדי שיהי' מובטח מזונות לבנות, אבל מה ענין בגרות הבנים לכאן. עוד הק', הא בגרות הבנות אינה ב"ב שנה, אלא ר' חדשים אחר י"ב שנה. ותי' דכנראה דס"ל לר"ג דלא חיישין למזונות כשהם גדולות. ולגבי בגרות הבנים, ביאר דחיישין שהבנים יחטפו להבטיח את עצמן, ולכן מבטיחין להם שגם להם יש מזונות.

יד) גבי יובל שויהו רבנן כיורש משום פסידא דידי' - הק' רעק"א, אמאי הוי הבעל יורש לענין יובל, הא הו"ל פסידא לאחרני, וא"כ נדייני' כלוקח. ותי' בשם הש"ך (חו"מ ק"ג, י"ט) דבאמת דינו של הבעל צריך להיות כיורש, ובמקום דאי' פסידא לאחרני אינו יכול להיות גם לוקח, אבל עכ"פ יורש לעולם הוי.

מי שמת

טו) מי שמת והניח בנים ובנות, בזמן שהנכסים מרובין, הבנים יירשו והבנות יזונו, נכסים מועטין, וכי' - למסקנת הגמ', יצא דבין בנכסים מרובין, ובין בנכסים מועטים, הבנות ניזונו, והבנים נוטלים השאר. וא"כ, יש לע', למה מחלקים אותו לב' בבות, הרי לכאו' דין א' להם. וכ' הרא"ש (א') "והיינו דאיכא בין נכסים מרובין לנכסים מועטין. דבנכסים מרובים, הנכסים בחזקת הבנים, ומתפרנסים הבנות, ואין מזיקין הבנים להפריש מזון הבנות עד שיבגרו. ואינם מחוייבים לצמצם במזונות, אלא אם ירצו יוותרו במזונות. ומיהו, אם יראה לב"ד שאין הבנים משגיחין בישוב העולם, ומכלים ממונם באנפרות כמאכל יורשים, מחוייבים להשגיח בתקנת הבנות, ולהפריש חלק הבנות אף בנכסים מרובין. ובנכסים מועטים, מוציאים חלק הבנות, והשאר לבנים".

טז) אלו ואלו שנים עשר חודש - פי' הרמב"ן טעם י"ב חודש הוא משום דכיון דאיכא השתא מזונות לכולן לשנה תמימה, ונתקיימה תקנת חז"ל, לא דחינן להו לבנים, ואומרים דשמא עד שלא יכלו נכסים, ינשאו לאנשים, ושוב אינם נוטלים מזונות. וע"ע בריטב"א שפי' באו"א השיעור י"ב חודש.

יז) כדי שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו - פשוט משמעות הגמ' הוא דצריך שיהי' מזונות לבנים ולבנות עד שיבגרו הבנות, וכן משמע מלשון הרשב"ם. אולם ע' בר' גרשום שכ' דעד שיבגרו היינו עד שיביאו ב' שערות, הבנות לי"ב שנה והבנים לי"ג שנה. והק' בשיעורי ר' שמואל (קפ"ז), מה ענין בגרות